

## Orta-Ağır Zihinsel Engelli ve Otizimli Öğrenci Öğretmenlerinin Tükenmişlik Düzeylerinin Akademik Başarılarına Etkisi (Samsun İli Özel Eğitim Uygulama Okulu Örneği) \*

*The Effect of Burnout Levels of Students With Middle-Severe Mental Disability and Autism on Academic Success (Samsun Provincial Private Education Practice School Example)*

### ÖZET

Bu çalışma, orta-ağır zihinsel engelli ve otizimli öğrenci öğretmenlerinin tükenmişlik düzeylerinin akademik başarılarına etkisini araştırmak amacıyla yapılmıştır. Çalışmada var olan durumun betimlendiği tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 2022 yılında Samsun ilinde bulunan bir özel eğitim kurumunda, zihinsel engelli ve orta-ağır otizimli öğrencilere yönelik eğitim hizmeti sunan farklı branşlardaki 41 kadın 18 erkek toplam 59 öğretmen oluşturmuştur. Çalışmada veri toplama aracı olarak “Sosyo-Demografik Bilgi Formu”, “Maslach Tükenmişlik Ölçeği” ve “Akademik Başarı Sorumluluk Algısı Ölçeği” ölçeği kullanıldı. Araştırmada toplanan verilerin analizi, istatistiksel yazılım paketi SPSS 23 (Statistical Package for the Social Sciences– IBM®) kullanılarak yapıldı. Çalışmada bağımsız değişkenlere verilen yanıtların dağılımına ilişkin tanımlayıcı istatistikler, kategorik değişkenler için sayı ve yüzdelere, sayısal değişkenler için ortalama, standart sapma ve ortanca olarak sunuldu. Sayısal değişkenler için çoklu bağımsız grup karşılaştırmalarında ikili değişkenler için Student’s t testi ve one way anova testi uygulanmıştır. İstatistiksel anlamlılık düzeyini belirlemek için, %95 güven aralığında ve  $p < 0,05$  anlamlı kabul edildi. Çalışmadan elde edilen bulgulara göre öğretmenlerin cinsiyetleri ile tükenmişlik düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmazken, yaşları, gelir düzeyleri, meslekte çalışma yılları ile tükenmişlik düzeyleri arasında anlamlı fark saptanmıştır. Diğer taraftan öğretmenlerin tükenmişlik düzeyleri ve akademik başarı düzeyleri arasında ters yönlü anlamlı fark saptanmıştır. Zihinsel engelli ve otizimli öğrenciler öğretmenlerinin soyo ekonomik düzeylerini iyileştirici politikalar geliştirilmeli, öğretmenlerin akademik başarılarını artırmada katkısı bulunacak ve dünya üzerindeki yeni gelişmeleri bizzat yerinde görebilecekleri yurtdışı eğitim seyahatleri düzenlenmelidir (Erasmus, Tubitak, Horizon AB vb.). Zihinsel engelli ve otizimli öğrencilere eğitim veren öğretmenlerin tükenmişlik ve akademik başarı düzeyleri arasındaki ilişkileri değerlendiren daha fazla akademik çalışma yapılmalıdır

**Anahtar Kelimeler:** Akademik Başarı, Öğretmen, Tükenmişlik, Zihinsel Engelli

### ABSTRACT

This study was conducted to investigate the effect of burnout levels of teachers of students with moderate-severe intellectual disability and autism on their academic achievement. In the study, the scanning model, which describes the existing situation, was used. The study group of the research consisted of a total of 59 teachers, 41 women and 18 men, from different branches, providing education services for students with mental disabilities and moderate-to-severe autism in a special education institution located in Samsun in 2022. In the study, "Socio-Demographic Information Form", "Maslach Burnout Scale" and "Academic Achievement Responsibility Perception Scale" were used as data collection tools. The analysis of the data collected in the study was performed using the statistical software package SPSS 23 (Statistical Package for the Social Sciences– IBM®). In the study, descriptive statistics regarding the distribution of responses to independent variables were presented as numbers and percentages for categorical variables, and mean, standard deviation and median for numerical variables. Student's t test and one way anova test were applied for binary variables in multiple independent group comparisons for numerical variables. To determine the statistical significance level, 95% confidence interval and  $p < 0.05$  were accepted as significant. According to the findings obtained from the study, while there was no significant difference between the genders of the teachers and their burnout levels, a significant difference was found between their ages, income levels, years of working in the profession and burnout levels. Policies should be developed to improve the socio-economic level of teachers of students with intellectual disabilities and autism, and educational trips should be organized to help teachers increase their academic success and to see new developments in the world in person (Erasmus, Tubitak, Horizon AB, etc.). The burnout and academic research of teachers teaching students with intellectual disability and autism.

**Keywords:** Teacher, Burnout, Mentally Disabled

### GİRİŞ

Eğitim kişilerin topluma eşit biçimde katılım sağlayabilmelerinin ve potansiyellerini geliştirebilmelerinin kayda değer bir önkoşulu olan temel bir insan hakkıdır ve uluslararası anlaşmalar ve Türkiye iç hukuk mevzuatınca güvence altına alınmıştır (Gök, 2012).

Her insanın yaşamını sürdürebilmesi, aile kurabilmesi bir gelir elde edip ihtiyaçlarını karşılayabilmesi şüphesiz iyi bir eğitim alabilmesi, bir bilgi birikimine sahip olması güzel bir işe sahip olup iyi bir gelir elde etmesi ile doğru

Berat Bilgin Uyanık<sup>1</sup> 

**How to Cite This Article**  
Uyanık, B. B. (2023). “Orta-Ağır Zihinsel Engelli ve Otizimli Öğrenci Öğretmenlerinin Tükenmişlik Düzeylerinin Akademik Başarılarına Etkisi (Samsun İli Özel Eğitim Uygulama Okulu Örneği)” International Social Sciences Studies Journal, (e-ISSN:2587-1587) Vol:9, Issue:110; pp:6649-6656. DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/sss.69286>

Arrival: 06 February 2023  
Published: 30 April 2023

Social Sciences Studies Journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

<sup>1</sup> Uzman Öğretmen, MEB, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Eğitim Yönetimi ve Denetimi Bölümü, Samsun, Türkiye. ORCID: 0009-0009-3382-1108

orantılıdır. Buraya kadar ifade edilen şeylerin gerçekleşmesi eğitimden geçmektedir. Eğitim ve öğretimin üç ana unsuru okul, öğrenci ve öğretmenlerdir. Öğretmenlik mesleği birçok yeterliliğin bir arada bulunmasına ihtiyaç duyan bir meslek koludur. Öyle ki öğretmenlik meslek ve alan bilgisiyle birlikte feragat, iyi niyet, devamlı kendini yenileme, mesleğinin sevecekle ifa etme gibi özelliklere de ihtiyaç duyan bir meslektir. Ancak öğretmenler, gerek kendilerinden gerekse meslek arkadaşları, aile yakın çevre ve diğer çevreleri ile girmiş oldukları etkileşimler neticesinde yoğun strese maruz kalabilmektedirler (Yılmaz, 2010). Bu türden etkilenmeler, öğrencilerinin gözünde ve onların eğitimlerinde ayrı bir yere ve öneme sahip olan öğretmenin, eğitim verdiği öğrencilerine, yapmış olduğu mesleğine ve başka kişilere yönelik sevgisini, duygularını ve etkililiğini azaltabilmektedir. Alanyazın da bu türden olumsuz durumların meydana gelmesi, yani enerji azalması ve sıra dışı arzu ve istekler neticesinde bazı fiziksel hastalıklarla karakterize olmuş, psikolojik ve sosyolojik yönden daha birçok sorunun ortaya çıkmasına neden olan tükenmişlik sorun yaşanmasına yol açmaktadır (Girgin & Baysal, 2006). Tükenmişlik yaşayan öğretmenler mesleklerinden soğumakta, vermiş oldukları eğitimin kalitesinde düşüş yaşanmakta meslektaşlarıyla okul yönetimiyle ve öğrencileriyle sorun yaşayabilmektedirler. Bahse konu bu faktörler öğretmenlerin akademik başarılarına da olumsuz etki etmektedir. Bilhassa zihinsel engelli ve orta-ağır otizmlili öğrenci öğretmenlerinin tükenmişlik düzeylerinin akademik başarılarına etkisi dikkat çeken bir sorundur. Bu araştırmanın amacı, orta-ağır zihinsel engelli ve otizmlili öğrenci öğretmenlerinin tükenmişlik düzeylerinin akademik başarılarına etkisini araştırmaktadır.

## GEREÇ ve YÖNTEM

### Araştırmanın Modeli

Özel eğitim kurumlarında zihin engelli bireyle çalışan öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerini ortaya koymayı amaçlayan bu araştırmada, var olan durumu betimlendiği tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu, var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır (Karasar, 2008).

### Araştırmanın Çalışma Gurubu

Araştırmanın çalışma gurubunu 2022 yılında Samsun ilinde bulunan bir özel eğitim kurumunda, zihinsel engelli ve orta-ağır otizmlili öğrencilere yönelik eğitim hizmeti sunan farklı branşlardaki 41 kadın 18 erkek toplam 59 öğretmen oluşturmaktadır.

### Veri Toplama Araçları

Verilerin toplanmasında “Sosyo Demografik Bilgi Formu, Maslach Tükenmişlik Ölçeği Ve Akademik Başarı Sorumluluk Algısı Ölçeği’nden” oluşan Google Forms üzerinden çevrim içi anket uygulanmıştır. Hazırlanan anket formuna yönelik link orta-ağır zihinsel engelli ve otizmlili öğrencilere eğitim veren özel eğitim uygulama okulu öğretmenleri ile paylaşılmıştır. Ankete katılımı istenen 70 öğretmenden 41 kadın 18 erkek olmak üzere toplam 59 öğretmen yanıt vermiştir.

Maslach Tükenmişlik Ölçeği: Orta-ağır zihinsel engelli ve otizmlili öğrenci öğretmenlerinin tükenmişlik seviyelerini ölçmek üzere Maslach ve Jackson (1981) “tarafından geliştirilen Maslach Tükenmişlik Ölçeği (Maslach Burnout Inventory) kullanılmıştır (Ek-1). Toplam 22 maddeden oluşan ölçek, tükenmişliği üç boyutta değerlendirmektedir. Duygusal tükenmişlik boyutunda 9, Kişisel başarı boyutunda 8 ve Duyarsızlaşma boyutunda 5 maddeye yer verilmiştir (Maslach ve Jackson, 1986). Maslach Tükenmişlik Ölçeğinde puanlama her alt ölçek boyutunda ayrı ayrı yapılmaktadır. Ölçeğin duygusal tükenmişlik ve duyarsızlaşma alt ölçeklerinden yüksek, kişisel başarı alt ölçeğinden düşük puanlar alınması tükenmişlik olarak” değerlendirilmelidir. “Maslach Tükenmişlik Ölçeği’nde yer alan; 1, 2, 3, 6, 8, 13, 14, 16 ve 20 no’lu ifadeler duygusal tükenmeyi; 5, 10, 11, 15 ve 22 no’lu ifadeler duyarsızlaşmayı; 4, 7, 9, 12, 17, 18, 19 ve 21 no’lu ifadeler ise kişisel başarıyı ölçmede kullanılan tutum ifadeleridir”. Maslach Tükenmişlik Ölçeği’nin Türkçeye uyarlanması Ergin (1992) tarafından yapılmıştır. Altı ayrı meslekte (doktor, polis, hemşire, öğretmen ve memurlar) 235 kişilik örneklem gurubu üzerinde gerçekleştirilen bu çalışma sırasında özgün formunda 6 basamaklı olan cevap seçeneklerinin Türk toplumuna uygun olmadığı görülmüş ve 5 e indirilmiştir. Maslach Tükenmişlik Ölçeği’nin Türkçe geçerliliği, faktör yapısının incelenmesi yoluyla yapılmış olup, ölçeğin formunda yer alan üç faktör yer almıştır (Ergin 1992).

Maslach Tükenmişlik Ölçeğinin, Cronbach Aplfa iç tutarlık ve test tekrar test güvenilirlik yöntemleriyle hesaplanan güvenilirliğinin Türk örnekleminde oldukça yüksek ve özgün çalışmadaki güvenilirlik katsayılarına benzer olduğu saptanmıştır. Tablo 1’de ölçeğin özgün formuna ilişkin katsayıları ile Türkçeye uyarlanması sonucu elde edilen güvenilirlik katsayıları verilmiştir.

**Tablo 1:** Maslach Tükenmişlik Ölçeği'nin iç tutarlık ve test tekrar test sayısı

Tükenmişlik Boyutları	İç Tutarlık		Test Tekrar Test	
	Özgün	Türk	Özgün	Türk
Duygusal Tükenme	.090	.83	.82	.83
Kişisel Başarı	.71	.72	.80	.67
Duyarsızlaşma	.79	.65	.60	.72

Akademik Başarı Sorumluluk Algısı Ölçeği: Akademik başarı sorumluluk algısı ölçeği öğretmen adayları ve öğretmenlerin öğrencinin başarı ve başarısızlığından kendilerini ne denli sorumlu algıladıklarını tespit etmek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek maddeleri bir taraftan farklı başarı ve başarısızlık durumları tanımlarken bir taraftan bu duruma etki edebilecek bir dizi öğretmen ile alakalı unsuru tanımlamaktadır. “Yanıtlayıcıların her bir etkenin ortaya çıkan başarı ve başarısızlık durumunda yüzde kaç etkili olabileceği belirtilmektedir”. Akademik Başarı Sorumluluk Algısı Ölçeği temel olarak iki alt boyuttan meydana gelmektedir.

“Yanıtlayıcıların her bir etkenin ortaya çıkan başarı ve başarısızlık durumunda yüzde kaç etkili olabileceği belirtilmektedir. Yüksek puanlar öğretmenin başarı ya da başarısızlıktan daha fazla sorumluluk aldığını ortaya koymaktadır”. Ölçeğin yönerge bölümünde 0 ile 100 arasında değişen bir ölçek şekille sunulmuş, 0 noktasının “Kesinlikle katılmıyorum” 50 noktasının “belki” 100 noktasının “kesinlikle katılmıyorum” ifadelerine denk geldiği yazılı olarak açıklanmıştır. “Buna göre yanıtlayıcılardan her bir maddenin yanındaki sütuna yüzdelik değeri 0 ile 100 arasında 10 ve 10’unun katları şeklinde yazmaları istenmiştir”.

“Ölçeğin çalışma grubundan elde edilen verilerine göre geçerlilik ve güvenilirlik çalışması tekrarlanmıştır. Ölçeğinin yapı geçerliğini saptamak amacıyla öncelikle açımlayıcı faktör analizine daha sonra doğrulayıcı faktör analizine başvurulmuştur. Faktör analizinden önce verilerin faktör analizine uygunluğunun belirlenmesi amacıyla Kaiser Meyer Olkin (KMO) katsayısı hesaplanmış, Bartlett's Sphericity test uygulanmıştır. KMO katsayısı ,853 olarak hesaplanmış, Bartlett's Sphericity değerinin de ( $\chi^2=1573.170$ ,  $p < .01$ ) anlamlı olduğu belirlenmiştir. Ölçeğin toplam varyansın %42.67'sini açıklayan, özdeğerleri 5.67 ve 2.01 olan iki faktörden oluştuğu görülmüştür” (Şencan, 2005: 778). Nitekim Guskey’de (1981a) “başarıdan sorumluluk alma ile başarısızlıktan sorumluluk almanın farklı iki yapı olduğuna dikkat çekmiş, kendi geliştirdiği ölçek için toplam puanlar üzerinden elde edilecek puanlara dikkatli yaklaşılması gerektiğini belirtmiştir”

Verilerin analizi: Maslach Tükenmişlik ölçeği ve akademik başarı ölçeğinden elde edilen puanlara ilişkin olarak tükenmişlik alt ölçek puanları ve akademik başarı alt ölçekleri açısından zihin engelli bireylerle çalışan öğretmenlerinin genel durumunun belirlenmesi için betimsel istatistikler, demografik değişkenlerine bağlı farklılaşmanın olup olmadığını değerlendirmek için normallik dağılımı yapılmış çalışmanın bağımlı değişkenlerinin normal dağıldıkları görülmüş ve parametrik testler seçilmiştir. Parametrik testlerden independent-t testi, paired simples t-test, Tükenmişlik ve akademik başarı arasındaki ilişkiyi saptanması için pearson korelasyon analizi yapılmıştır.

Çalışmada Kullanılan Ölçeklerin Betimsel İstatistiklerine İlişkin Bulgular: Çalışmaya katılım sağlamış olan katılımcıların yanıtlamış oldukları Ölçeklere ait betimsel analiz sonuçları Tablo 2’te verilmiştir.

**Tablo 2:** Katılımcıların akademik başarı ölçeği ve maslach tükenmişlik ölçeğine ilişkin betimsel istatistikler

Akademik Başarı Ölçeği	n	$\bar{x}$	s	Max.	Min.
	59	73,95	14,62	100	35
Maslach Tükenmişlik Ölçeği		3,12	0,59	4,81	1,06

Yapılan betimsel analiz sonuçlarına göre, 41 kadın 18 erkek toplam 59 kişinin cevap verdiği Akademik Başarı Ölçeğinden katılımcıların almış olduğu puanlarda göre kadınlarda minimum puan %35 olurken maksimum puan %100 olmuştur. Katılımcıların Akademik Başarı Ölçeğinden aldıkları ortalama puan  $73,95 \pm 14,62$  olmuştur. Diğer taraftan katılımcıların Maslach Tükenmişlik Ölçeğinden almış oldukları puanlar minimum 1,06 maksimum 4,81 olmuştur. Katılımcıların Maslach Tükenmişlik Ölçeğinden aldıkları ortalama puan  $3,12 \pm 0,59$  olmuştur.

## BULGULAR

### Çalışmaya Katılım Sağlayanların Demografik Bilgilerinin Dağılımı

Çalışmaya katılım sağlamış olan öğretmenlerin sosyo-demografik verilerine yönelik veriler aşağıda ki şekildedir. Katılımcılara ait sosyo-demografik verilerde ilk olarak kayıp veri analizi yapılmış, bu analiz sonucunda ilgili maddeye verilmemiş yanıtlara ortalamayı bozmayan ve anlamlı olanlara yaklaşık değer ataması yapılmıştır.

**Tablo 3:** Katılımcıların cinsiyet ve yaşlarına göre dağılımları

Yaş	Cinsiyet	f	%	$\bar{X}$	S	Max.	Min.
	Kadın	41	69,5	35,22	5,01	51	29
	Erkek	18	30,5	37,22	4,89	45	29
	<b>Toplam</b>	<b>59</b>	<b>100,0</b>	<b>36,61</b>	<b>4,97</b>	<b>51</b>	<b>29</b>

Çalışmaya katılım sağlamış olan katılımcıların %69,5'unun (41 kişi) Kadın, %30,5'inin (18 kişi) Erkek olduğu diğer taraftan, kadınların yaş ortalamasının 35,22±5,01 olduğu erkeklerin yaşa ortalamasının 37,22±4,89 Erkeklerin minimum 29 yaşında maksimum 45 yaşında olduğu, kadınların ise minimum 29 yaşında maksimum 51 yaşında oldukları katılımcıların genel yaş ortalamasının ise 36,61±4,97 olduğu tespit edilmiştir.

**Tablo 4:** Katılımcıların gelir durumlarına göre dağılımları

Gelir düzeyleri	n	$\bar{X}$	S	Max.	Min.
	59	8589,83	3200,52	30000 TL	2500 TL

Çalışmaya katılım sağlamış olan katılımcıların gelir düzeyleri incelendiğinde ortalama 8589,83±3200,52 olduğu minimum 2500, maksimum 30000 TL gelirlerinin olduğu tespit edilmiştir.

**Tablo 5:** Katılımcıların meslekte çalışma sürelerine göre dağılımları

Meslekte çalışma süreleri	n	$\bar{X}$	S	Max.	Min.
	59	12,32	5,72	38	3

Çalışmaya katılım sağlamış olan katılımcıların meslekte çalışma süreleri incelendiğinde ortalama 12,32±5,72 yıl olduğu minimum 3, maksimum 38 yıldır meslekte çalışmakta oldukları tespit edilmiştir.

**Tablo 6:** Katılımcıların eğitim durumlarına göre dağılımları

Eğitim Durumu	n (261)	f
Lisans	46	78
Lisansüstü	13	22

Çalışmaya katılım sağlamış olan katılımcıların %78'inin Lisans, %22,2'sinin Yüksek Lisans eğitimi almış olduğu tespit edilmiştir.

### Çalışmanın Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Öğretmenlerin cinsiyetleri ile tükenmişlik düzeyleri alt boyutları olan duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarı eksikliği arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

Çalışmaya katılım sağlamış öğretmenleri ile tükenmişliğin alt boyutları arasındaki farka yönelik yapılan analizler aşağıdadır.

**Tablo 7:** Katılımcıların cinsiyetleri ile duygusal tükenme boyutu arasındaki fark analizi

	Cinsiyet	n	$\bar{x}$	ss	t	p
Duygusal Tükenme	Erkek	18	3,20	0,47	0,644	0,522
	Kadın	41	3,10	0,59		

Öğretmenlerin cinsiyetleri ile tükenmişlik düzeyleri alt boyutları olan duygusal tükenme, boyutları arasındaki farka yönelik yapılan Bağımsız Örneklem T-Testi sonuçlarına göre erkek öğretmenlerin duygusal tükenme puan ortalamalarının kadın öğretmenlerden daha fazla olduğu, ancak bu farkın istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır  $t=0,644$ ,  $p>0,05$ .

**Tablo 8:** Katılımcıların cinsiyetleri ile duyarsızlaşma boyutu arasındaki fark analizi

	Cinsiyet	n	$\bar{x}$	ss	t	p
Duyarsızlaşma	Erkek	18	2,82	0,88	1,554	0,126
	Kadın	41	2,43	0,88		

Öğretmenlerin cinsiyetleri ile tükenmişlik düzeyleri alt boyutları olan duyarsızlaşma boyutları arasındaki farka yönelik yapılan Bağımsız Örneklem T-Testi sonuçlarına göre Erkek öğretmenlerin duyarsızlaşma puan ortalamalarının kadın öğretmenlerden daha fazla olduğu, ancak bu farkın istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır  $t=0,644$ ,  $p>0,05$ .

**Tablo 9:** Katılımcıların cinsiyetleri ile kişisel başarı eksikliği boyutu arasındaki fark analizi

	Cinsiyet	n	$\bar{x}$	ss	t	p
Kişisel Başarı Eksikliği	Erkek	18	3,68	0,57	0,614	0,542
	Kadın	41	3,57	0,69		

Öğretmenlerin cinsiyetleri ile tükenmişlik düzeyleri alt boyutları olan kişisel başarı eksikliği, boyutları arasındaki farka yönelik yapılan Bağımsız Örneklem T-Testi sonuçlarına göre Erkek öğretmenlerin kişisel başarı eksikliği

puan ortalamalarının kadın öğretmenlerden daha fazla olduğu, ancak bu farkın istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır  $t = 0,644$ ,  $p > 0,05$ .

### Çalışmanın İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

**Tablo 10:** Katılımcıların yaşları ile tükenme düzeyleri arasındaki ilişkiye yönelik analiz sonuçları

	$\bar{x}$	ss	t	df	p
Yaş- Duygusal Tükenme	33,48	5,00	51,426	58	0,000
Yaş- Duyarsızlaşma	34,06	4,96	52,768	58	0,000
Yaş- Kişisel Başarı Eksikliği	33,01	5,00	50,711	58	0,000

Öğretmenlerin yaşları ile tükenme düzeyleri alt boyutlarına yönelik yapılan Paired Samples T Test sonucuna göre tükenmişliğin her üç boyutu ile yaşları arasında anlamlı fark bulunmaktadır. Yaşın ilerlemesi ile birlikte tükenmişlik düzeyi de artmaktadır. Yapılan bağımsız örneklem t-testi sonuçlarına göre kadın ve erkek katılımcıların cinsiyetleri ile akademik başarı seviyeleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunamamıştır.,  $t = -0,225$ ,  $p > 0,05$ .

**Tablo 11:** Katılımcıların gelir düzeyleri ile tükenme düzeyleri arasındaki ilişkiye yönelik analiz sonuçları

	$\bar{x}$	ss	t	df	p
Gelir- Duygusal Tükenme	8586,70	3209,57	20,550	58	0,000
Gelir- Duyarsızlaşma	8587,28	3209,48	20,552	58	0,000
Gelir- Kişisel Başarı Eksikliği	8586,23	3209,60	20,548	58	0,000

Gelir/DT-D-KB Korelasyon-,093/ ,037/-0,129

Öğretmenlerin gelir düzeyleri ile tükenme düzeyleri alt boyutlarına yönelik yapılan Paired Samples T Test sonucuna göre tükenmişliğin her üç boyutu ile yaşları arasında anlamlı fark bulunmaktadır. Gelir düzeyi arttıkça duygusal tükenmişlik ve kişisel başarı eksikliği azalmakta ancak duyarsızlaşma artmaktadır.

**Tablo 12:** Katılımcıların eğitim düzeyleri ile duygusal tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişkiye yönelik analiz sonuçları

Cinsiyet	n	$\bar{x}$	ss	t	p
Lisans	46	3,15	0,58	0,472	0,639
Yüksek Lisans	13	3,07	0,47		

Katılımcıların eğitim düzeyleri ile duygusal tükenmişlik düzeyleri arasındaki farka yönelik analiz sonuçlarına göre lisans mezunu öğretmenlerin duygusal tükenme puan katsayıları daha yüksek olmasına rağmen aralarındaki fark istatistiksel olarak anlamlı olmadığı saptanmıştır  $p > 0,05$ .

**Tablo 13:** Katılımcıların eğitim düzeyleri ile duyarsızlaşma tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişkiye yönelik analiz sonuçları

Cinsiyet	n	$\bar{x}$	ss	t	p
Lisans	46	2,57	0,87	0,319	0,751
Yüksek Lisans	13	2,48	0,99		

\*Bağımsız Örneklem T-Testi (Independent Sample T-Test)

Katılımcıların eğitim düzeyleri ile duyarsızlaşma tükenmişlik düzeyleri arasındaki farka yönelik analiz sonuçlarına göre lisans mezunu öğretmenlerin duyarsızlaşma puan katsayıları daha yüksek olmasına rağmen aralarındaki fark istatistiksel olarak anlamlı olmadığı saptanmıştır  $p > 0,05$ .

**Tablo 14:** Katılımcıların eğitim düzeyleri ile kişisel başarı eksikliği düzeyleri arasındaki ilişkiye yönelik analiz sonuçları

Cinsiyet	n	$\bar{x}$	ss	t	p
Lisans	46	3,15	0,6	0,731	0,468
Yüksek Lisans	13	3,01	0,57		

Katılımcıların eğitim düzeyleri ile kişisel başarı eksikliği düzeyleri arasındaki ilişkiye yönelik analiz sonuçlarına göre lisans mezunu öğretmenlerin kişisel başarı eksikliği puan katsayıları daha yüksek olmasına rağmen aralarındaki fark istatistiksel olarak anlamlı olmadığı saptanmıştır  $p > 0,05$ .

### Çalışmanın Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

**Tablo 15:** Katılımcıların Tükenmişlik düzeyleri ve akademik başarı düzeyleri arasındaki ilişkiye yönelik analiz sonuçları

	$\bar{x}$	ss	t	df	p
Tükenmişlik- Akademik Başarı	-70,83	14,54	-37,432	58	0,000

Katılımcıların tükenmişlik düzeyleri ve akademik başarı düzeyleri arasındaki ilişkiye yönelik yapılan Paired Samples T- testi sonuçlarına katılımcıların tükenmişlik düzeyleri ile akademik başarıları arasında yüksek derece anlamlı fark saptanmıştır. Tükenmişlik düzeyi fazla olanlarda akademik başarının daha düşük olacağı, diğer taraftan tükenmişlik düzeyi düşük olanlarda akademik başarının yüksek olacağı görülmüştür ( $t = -37,432$ ,  $p < 0,05$ ).



**Tablo 16:** Katılımcıların eğitim düzeyleri ile akademik başarı düzeyleri arasındaki ilişkiye yönelik analiz sonuçları

Eğitim Düzeyi	N	Mean	Std. Deviation	t	p
Lisans	46	74,20	13,64	0,243	0,809
Yüksek Lisans	13	73,08	18,27		

Yapılan bağımsız örneklem t-testi sonuçlarına göre katılımcıların eğitim düzeyleri ile akademik başarı seviyeleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunamamıştır.,  $t=0,243$ ,  $p>0,5$ .

Eğitim düzeylerine göre yapılan ölçek karşılaştırmalarına göre hem tükenmişlik hem de akademik başarı düzeyleri üzerinde eğitim düzeyinin anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır

## TARTIŞMA

Çalışmanın bu bölümünde çalışmadan elde edilmiş bulgularla daha önceden yapılmış akademik çalışmaların bulguları tartışılmıştır. Katılımcıların cinsiyetleri ile tükenmişlik seviyeleri ve akademik başarı seviyeleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı saptanmıştır. Yapılan çalışmaların bir kısmı tükenmişlik düzeyinin cinsiyet değişkenine göre farklılaşmadığını vurgularken (Ifeagwazi, 2006; Santen, Holt, Kemp, ve Hemphill, 2010; Schorn ve Buchwald, 2007; Sepehrmanesh, Ahmadvand, Akasheh ve Saei, 2010; Tümkiye ve Çavuşoğlu, 2010), diğer bir grup çalışma tükenmişlik düzeyinin kız öğrencilerde daha yüksek olduğunu (Salmela-Aro ve ark., 2008) ve diğer bir kısım çalışma ise tükenmişlik düzeyinin erkek öğrencilerde daha yüksek olduğunu (Uludağ ve Yaratın, 2010; Yang, 2004) olduğunu vurgulamaktadırlar. Katılımcıların yaşları, gelir düzeyleri, meslekte çalışma süreleri ve eğitim düzeyleri ile tükenmişlik düzeyleri ve akademik başarı düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olmadığı saptanmıştır. Katılımcıların tükenmişlik düzeyleri ve akademik başarı düzeyleri arasında düzeyleri arasında istatistiksel olarak ters yönlü anlamlı bir ilişki olduğu, akademik başarı düzeyi arttıkça tükenmişlik düzeyinin daha düşük olacağı sonuçlarına ulaşılmıştır. Araştırmada, ayrıca, “öğrencilerin tükenmişlik düzeyleri ile akademik başarıları arasında olumsuz bir ilişki olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Analizler, genel tükenmişlik, duygusal tükenmişlik, duyarsızlaşma ve düşük akademik yeterlik arasında anlamlı düzeyde olumsuz bir ilişkinin olduğunu göstermektedir”. Bu bulgu konu ile ilgili alan yazındaki daha önce yapılan diğer araştırma sonuçlarıyla tutarlılık göstermektedir (Caballero D., Abello LI. ve Palacio S., 2007; Garden, 1991; Jacobs ve Dodd, 2003; McCarthy, Pretty ve Catano, 1990; Schaufeli, Martínez, Marqués-Pinto, Salanova ve Bakker, 2002; Yang, 2004). “Akademik başarı-tükenmişlik ilişkisini inceleyen çalışmalar tükenmişlik düzeyi yüksek olan kimselerin akademik başarılarının da düşük olduğunu rapor etmektedirler”. Bu bulgu, Yang’ın da (2004) belirttiği gibi, “kişilerin akademik başarılarını ve motivasyonlarını artırmak için, tükenmişlik düzeylerini azaltıcı önlemler alınmasının bir gereklilik olduğunu göstermesi açısından önemlidir”.

## SONUÇ

Orta-ağır zihinsel engelli ve otizmli öğrenci öğretmenlerinin tükenmişlik düzeylerinin akademik başarılarına etkisini tespit etmeyi amaçladığımız bu çalışma Samsun ilinde bir özel eğitim uygulama okulunda görev yapmakta olan 41 kadın 18 erkek toplam 59 kişinin katılımı ile yapılmıştır. Çalışmada Maslach tükenmişlik ölçeği ve Akademik başarı ölçeği olmak üzere iki farklı ölçek kullanılmış, bu ölçek maddelerinin ve sosyo-demografik bilgilerin yer aldığı online anket uygulanmıştır. Çalışmada elde edilen veriler SPSS (25,0) istatistik programında analiz edilmiştir. Yapılan analizler sonucunda;

- ✓ Çalışmaya katılım sağlamış olan katılımcıların %69,5’unun (41 kişi) Kadın, %30,5’inin (18 kişi) Erkektir.
- ✓ Katılımcılar, kadınlarda  $35,22\pm 5,01$ , erkeklerde  $37,22\pm 4,89$  yaş ortalamasına sahiptirler. Katılımcılar en fazla 45 yaşında en düşük 29 yaşında idiler.
- ✓ Çalışmaya katılım sağlamış olan katılımcıların %78’inin Lisans, %22,2’si ise Yüksek Lisans eğitimi almış kişilerden oluşmuştur.
- ✓ Çalışmaya katılım sağlamış olan katılımcıların gelir düzeyleri incelendiğinde ortalama  $8589,83\pm 3200,52$  TL gelirlerinin olduğu gelir düzeyleri açısından minimum 2500, maksimum 30000 TL gelirlere sahip kişilerin olduğu görülmüştür.
- ✓ Çalışmaya katılım sağlamış olan katılımcıların meslekte çalışma süreleri açısından ortalama  $12,32\pm 5,72$  yıl, minimum 3, maksimum 38 yıldır meslekte çalışmakta oldukları tespit edilmiştir.
- ✓ Katılımcıların akademik başarılarında en az %35 e fazla %100 başarı düzeyine, ortalamada ise  $73,95\pm 14,62$  başarı düzeylerinin bulunduğu
- ✓ Tükenmişlik düzeylerinde ise en az 1,06 en fazla 4,81 puan aldıkları ortalama puan düzeyinin ise  $3,12\pm 0,59$  olduğu görülmüştür.

- ✓ Katılımcıların cinsiyetleri ile tükenmişlik seviyeleri ve akademik başarı seviyeleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı saptanmıştır.
- ✓ Katılımcıların yaşları ile tükenmişlik düzeyleri arasında anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır.
- ✓ Katılımcıların eğitim düzeyleri ile tükenmişlik seviyeleri seviyeleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı
- ✓ Katılımcıların mesleki çalışma süresi ile tükenmişlik düzeyler ve akademik başarı düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olmadığı
- ✓ Katılımcıların gelir düzeyleri ile tükenmişlik düzeyleri arasında anlamlı bir fark olduğu
- ✓ Katılımcıların tükenmişlik düzeyleri ile akademik başarı düzeyleri arasında ters yönlü istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır.

Zihinsel engelli ve otizmliler öğrenciler özel ilgi ve eğitim almış öğretmenleri hizmet sunumu ile daha fazla katkı elde etmektedirler haliyle bu öğretmenlerin meslekte yıpranma katsayıları da daha fazladır. Bu öğretmenlerin soyo ekonomik düzeylerini iyileştirici politikalar geliştirilmelidir. Zihinsel engelli ve otizmliler öğrenciler özel ilgi ve eğitim almış öğretmenlerin akademik başarılarını artırmada katkısı bulunacak ve dünya üzerindeki yeni gelişmeleri bizzat yerinde görebilecekleri yurtdışı eğitim seyahatleri düzenlenmelidir (Erasmus, Tubitak, Horizon AB vb. gibi). Zihinsel engelli ve otizmliler öğrencilere eğitim veren öğretmenlerin tükenmişlik ve akademik başarı düzeyleri arasındaki ilişkileri değerlendiren daha fazla akademik çalışma yapılmalıdır.

### KAYNAKÇA

- Caballero D., Carmen Cecilia, Abello LL, Raymundo and Palacio S., Jorge.(2007). Relationship between burnout, academic performance, and satisfaction concerning study, in College students. *Av. Psicol. Latinoam*, 25, 2, 98-111.
- Ergin, C. (1992). Doktor ve hemşirelerde tükenmişlik ve Maslach Tükenmişlik Ölçeğinin uyarlanması, VII. Ulusal Psikoloji Kongresi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Garden, A. M. (1991). Relationship between burnout and performance. *Psychological Reports*, 68, 963-977.
- Girgin, G. & Baysal, A. (2006). Zihinsel engelli öğrencilere eğitim veren öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeyi ve bazı değişkenler İzmir örneği. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18 (6), 1-10.
- Gök, F. (2012). Eğitim hakkı bağlamında anadilinde eğitim. *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, 10 (37), 10-20.
- Guskey, T. R. (1981). Measurement of the responsibility teachers assume for academic successes and failures in the classroom. *Journal of Teacher Education*, 32(3), 44-51.
- Ifeagwazi, C. M. (2006). The influence of marital status on self-report of symptoms of psychological burnout among nurses. *Omega*, 52(4), 359-373.
- Jacobs, S. & Dodd, D. (2003). Student burnout as a function of personality, social support, and workload. *Journal of College Students Development*, 44 (3), 291-303.
- Karasar, N. (2008). Bilimsel araştırma yöntemi. Ankara: Nobel Yayınları.
- Maslach, C., Jackson, S.E. (1981). *Maslach Burnout Inventory Manuel*. Consulting Psychologists Press.
- Maslach, C., Schaufeli, W.M., Leiter, M.P. (2001). Job Burnout. *Annual Review of Psychology*, (52), 397-422.
- Işıkhan, V. (2010). Sosyal hizmet ve tükenmişlik. Ankara: Vizyon Kırtasiye-Ofset Matbaa-Yayınevi.
- McCarthy, M., Pretty, G. and Catano, V. (1990) Psychological sense of community and student burnout. *Journal of College Student Development*, 31, 211-216.
- Salmela-Aro, K., Tolvanen, A. and Erik-Nuirmä, J. (2009). Achievement strategies during university studies predict early career burnout and engagement. *Journal of Vocational Behavior* (2009),
- Santen, Sally A.; Holt, Danielle B.; Kemp, Jean D.; Hemphill, Robin R. (2010). Burnout in Medical Students: Examining the Prevalence and Associated Factors. *Southern Medical Journal*, 103(8), 758-763.
- Schaufeli, W. B., Martinez, I., Marques-Pinto, A., Salanova, M., & Bakker, A. (2002). Burnout and engagement in university students. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 33(5), 464-481.
- Schorn, N. K. & Buchwald, P. (2007). Burnout in Student Teachers. In P. Roussi, E. Vasilaki, K. Kaniasty, & J. D. Barker (Eds.), *Electronic Proceedings of the 27th Conference of the STAR Society*, 13-15.

- Sepehrmanesh, Z., Ahmadvand, A., Akasheh, G., & Saei, R. (2010). Prevalence of burnout in senior medical students. *European Psychiatry*, 25, Supplement 1, 723.
- Şencan, H. (2005). Sosyal ve davranışsal ölçümlerde geçerlilik ve güvenilirlik. Ankara: Seçkin Matbaası.
- Tümkaya, S. & Çavuşoğlu, İ. (2010). Sınıf öğretmenliği son sınıf öğretmen adaylarının tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(2), 468–481
- Uludag, O., & Yaratan, H. (2010). The effect of burnout on engagement: An empirical study on tourism students. *Journal of Hospitality, Leisure, Sports and Tourism Education (Pre-2012)*, 9(1), 13.
- Yang, Hui-J. (2004). Factors affecting student burnout and academic achievement in multiple enrollment programs in Taiwan's technical–vocational colleges. *International Journal of Educational Development*, 24, 283-301.
- Yılmaz, B. (2010). Resmi ve özel ilköğretim okullarındaki sınıf öğretmenlerinin tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bursa.